

ОКРЕМА ДУМКА

судді Конституційного Суду України Первомайського О.О. стосовно Ухвали Другого Сенату Конституційного Суду України про закриття конституційного провадження у справі № 3-291/2019(6949/19)

Другий сенат Конституційного Суду України (далі – Другий сенат) 22 липня 2020 року постановив Ухвалу № 15-уп(II)/2020 (далі – Ухвала) у справі за конституційною скаргою Карвацького Руслана Миколайовича щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини третьої статті 221 Кодексу законів про працю України (далі – Кодекс), якою закрив конституційне провадження у справі на підставі пунктів 2, 4 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у конституційній скарзі; неприйнятність конституційної скарги.

Не погоджуюсь з Ухвалою, а тому на підставі статті 93 Закону України „Про Конституційний Суд України“ та § 74 Регламенту Конституційного Суду України вважаю за потрібне викласти окрему думку.

Щодо об'єкта конституційного контролю та аргументації суб'єкта права на конституційну скаргу

1. Карвацький Р.М. звернувся до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає статтям 1, 3, 8, 19, 43, 55, 124 та пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України (є неконституційним), положення частини третьої статті 221 Кодексу.

Згідно з оспорюваним положенням Кодексу „*установлений порядок розгляду трудових спорів не поширюється на спори про дострокове звільнення від виборної платної посади членів громадських та інших об'єднань громадян за рішенням органів, що їх обрали*“.

Автор клопотання вказував, що оспорюване положення Кодексу, застосоване в остаточному судовому рішенні у його справі, позбавило його

можливості захистити в судовому порядку свої права, зокрема гарантоване частиною першою статті 43 Конституції України право на працю, які були порушені в результаті звільнення його з виборної платної посади голови Первинної профспілкової організації Бурштинської теплової електростанції.

Мотивування Ухвали

2. Закриваючи конституційне провадження у цій справі, Другий сенат зауважив, що:

– «...Карвацький Р.М. не навів обґрунтування тверджень щодо невідповідності оспорюваного положення Кодексу статтям 8, 19, 43, 55, 124, пункту 1 розділу XV „Перехідні положення“ Конституції України, оскільки не вказав, яким чином застосування саме цього положення зумовило порушення його конституційних прав на працю, на судовий захист чи інших конституційних прав. Отже, автор клопотання не дотримав вимог пункту 6 частини другої статті 55 Закону України „Про Конституційний Суд України“. Зазначене є підставою для закриття конституційного провадження у справі згідно з пунктом 4 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – неприйнятність конституційної скарги» (абзаци третій, четвертий підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Ухвали);

– У постанові Верховного Суду у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду від 12 вересня 2019 року «застосовано положення статті 12 Закону України „Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності“, статті 221 Кодексу, з урахуванням яких вказано: „Установивши, що позивач перебував на виборній посаді – голови профспілкового комітету Бурштинської ТЕС на платній основі, його діяльність підпорядкована Закону України „Про профспілки, їх права та гарантії діяльності“ та Статуту Укрелектропрофспілки, суди дійшли обґрунтованого висновку, що даний спір належить до виключної компетенції профспілок та їх

внутрішньо-організаційної діяльності, а тому спори мають вирішуватися відповідно до статутних документів профспілок та законодавства, яке регулює основи їх діяльності“.

Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що правозастосовна діяльність полягає в індивідуалізації норм права щодо конкретних суб'єктів і конкретних випадків, тобто в установленні фактичних обставин справи і підборі правових норм, які відповідають цим обставинам; пошук та аналіз таких норм з метою їх застосування до конкретного випадку є складовою правозастосування; надання консультацій чи роз'яснень з цього приводу не належить до повноважень Конституційного Суду України (ухвали Конституційного Суду України від 31 березня 2010 року № 15-у/2010, від 3 липня 2014 року № 73-у/2014, від 24 лютого 2016 року № 14-у/2016, ухвали Другого сенату Конституційного Суду України від 15 липня 2019 року № 15-уп(II)/2019, від 20 листопада 2019 року № 70-у(II)/2019, від 1 квітня 2020 року № 5-уп(II)/2020).

Наведене є підставою для закриття конституційного провадження у справі згідно з пунктом 2 статті 62 Закону України „Про Конституційний Суд України“ – неналежність до повноважень Конституційного Суду України питань, порушених у конституційній скарзі» (підпункт 3.2 пункту 3 мотивувальної частини Ухвали).

Міркування щодо мотивів та юридичних наслідків постановлення Ухвали

3. Постановляючи Ухвалу, Другий сенат відмовився від розгляду справи по суті, незважаючи на те, що Карвацький Р.М. надав, на мою думку, достатнє обґрунтування невідповідності частини третьої статті 221 Кодексу низці статей Конституції України не лише для відкриття справи ухвалою колегії суддів

Конституційного Суду України, а й для продовження розгляду справи Другим сенатом.

Оцінюючи матеріали справи у цілому, вважаю, що Другий сенат, закривши провадження у справі, помилково відмовив Карвацькому Р.М. у потенційно можливому захисті його конституційних прав, а також втратив слухну нагоду для перевірки на відповідність Конституції України ще однієї норми „пострадянського“ законодавства, що тією чи іншою мірою обмежує доступ до судового захисту.

4. Визнаючи неабсолютність конституційного права на судовий захист, зазначу, що Конституційний Суд України у цій справі мав можливість перевірити, по-перше, чи не створює оспорюване положення Кодексу не виправдане обмеження у реалізації цього конституційного права, внаслідок чого особа позбавляється можливості реалізувати інші конституційні права, у першу чергу право на працю, та, по-друге, чи не перетворює оспорюване положення Кодексу передбачену частиною шостою статті 43 Конституції України гарантію від незаконного звільнення в ілюзію.

Останні твердження ґрунтуються на тому, що внаслідок відмови у судовому захисті позивачу фактично було „запропоновано“ захистити свої права в позасудовому порядку та оскаржити своє звільнення з посади в органах, які були дотичні до його звільнення.

При цьому вбачається, що посилання суду в мотивуванні відмови у судовому захисті на те, що відносини за участю Карвацького Р.М. (в межах яких його було обрано на посаду і в подальшому звільнено з неї) не є трудовими, не може бути релевантним для цього конституційно-правового спору, оскільки у справі Карвацького Р.М. важливими є дієвість та ефективність існуючих конституційних гарантій, а не своєрідна чистота теоретичних понять.

Більш того, можливість реалізації конституційного права на судовий захист згідно з приписами статті 55 Конституції України прямо не пов'язана з

тим, що потреба у захисті права особи на судовий захист виникла у межах саме трудових відносин. Універсальність права на судовий захист обумовлює відсутність подібних галузевих обмежень.

5. Конституційний Суд України вже неодноразово висловлював юридичні позиції щодо змісту та суті конституційного права на судовий захист:

– „1. Частину першу статті 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод.

2. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі статтею 64 Конституції України не може бути обмежене“ (пункти 1, 2 резолютивної частини Рішення від 25 грудня 1997 року № 9-зп/1997);

– „Відповідно до положення частини другої статті 124 Конституції України юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Аналіз цього положення у взаємозв'язку з положеннями частин першої, другої статті 55 Конституції України дає підстави дійти висновку, що судам підвідомчі будь-які звернення фізичної особи щодо захисту своїх прав і свобод. Тому суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушено чи порушуються, або створено чи створюються перешкоди для їх реалізації, або має місце інше ущемлення прав і свобод“ (абзац шостий пункту 3 мотивувальної частини Рішення від 23 травня 2001 року № 6-рп/2001);

– „Гарантована Конституцією України рівність усіх людей в їх правах і свободах означає необхідність забезпечення їм рівних правових можливостей як матеріального, так і процесуального характеру для реалізації однакових за

змістом та обсягом прав і свобод. У правовій державі звернення до суду є універсальним механізмом захисту прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб“ (абзац п’ятий підпункту 2.2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 12 квітня 2012 року № 9-рп/2012);

– „... право на судовий захист є гарантією реалізації інших конституційних прав і свобод, їх утвердження й захисту за допомогою правосуддя“ (абзац восьмий підпункту 2.1 пункту 2 мотивувальної частини Рішення від 23 листопада 2018 року № 10-р/2018).

Узагальнюючи ці юридичні позиції Конституційного Суду України в контексті статті 3 Основного Закону України (на яку також посилається заявник), зокрема припису про те, що „Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави“ (перше речення частини другої статті 3 Конституції України), можна стверджувати, що саме держава мала забезпечити доступ Карвацького Р.М. та інших осіб у подібних випадках до ефективних способів захисту їх конституційних прав.

5. З матеріалів справи вбачається, що суди відмовили у розгляді позовної заяви Карвацького Р.М. по суті спору з посиланням на положення частини третьої статті 221 Кодексу без з’ясування обставини того, чи містить це положення у взаємозв’язку з іншими нормами трудового та іншого законодавства вказівку на альтернативний та водночас ефективний механізм захисту прав позивача.

Посилання судів на те, що позовна заява Карвацького Р.М. не підлягає розгляду у порядку цивільного судочинства з урахуванням інших існуючих видів судочинства, є тотожним твердженню, що позивач не може отримати доступ до судового захисту взагалі.

Водночас у статті 124 Конституції України визначено, що *юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення* (частина третя).

З цих міркувань конституційність оскаржуваного Карвацьким Р.М. положення Кодексу є щонайменше спірною, а тому, на мою думку, Другий сенат мав не закрити конституційне провадження у справі, а завершити його розгляд по суті, усунувши внаслідок ухвалення рішення у цій справі будь-які розумні сумніви у конституційності або неконституційності цієї норми трудового законодавства.

Зазначені міркування у сукупності завадили мені підтримати Ухвалу.

Суддя
Конституційного Суду України

О. ПЕРВОМАЙСЬКИЙ